

## Työllisyys- ja sosiaaliministerien epävirallinen kokous 10.10.2024

Kokous

10.10.2024 Budapest

Kokouksessa keskusteltiin työvoimapulasta ikääntyvissä yhteiskunnissa sekä vammaisten henkilöiden osallisuudesta.

Molemmista teemoista on tarkoitus hyväksyä neuvoston päätelmät sosiaali- ja työllisyysministerineuvoston virallisessa kokouksessa 2.12.2024. Käytyjä keskusteluja hyödynnetään päätelmäneuvotteluissa neuvoston sosiaalityöryhmässä.

Unkarin lisäksi vain viiden jäsenvaltion valtuuskuntaa johti ministeri.

Suomen valtuuskuntaa johti osastopäällikkö Anna Cantell-Forsbom sosiaali- ja terveysministeriöstä.

### Työvoimapula väestöhaasteiden olosuhteissa

Unkarin talousministeri Márton Nagy johdatteli aiheeseen esittelemällä maan kansallista strategiaa työvoimapulan ratkaisemiseksi. Hän korosti, että **vallitseva talouskriisi poikkeaa sikäli aikaisemmista, että tällä kertaa kriisi ei ole johtanut työttömyyden nousuun**. Unkari yhtyy *Mario Draghin raportissa* esitettyihin havaintoihin ja huoliin työvoiman vähenemisestä, osaamisvajeista, työvoimajoustavuuden rajoitteista ja osaavan työvoiman houkuttelemisen välttämättömyydestä tilanteessa, jossa hedelmällisyysaste on alle väestön korvausasteen.

Merkittävimpänä haasteena Nagy piti osaavan työvoiman saatavuutta. Unkarin työttömyysaste on alhainen. Unkari haluaa olla työ- ei avustusvetoinen yhteiskunta ja työmarkkina. Unkari **pyrkii houkuttelemaan kaikki mahdolliset ei-aktiivit työelämäänsä ja nostamaan työllisyysasteensa 85 %:iin**. Työvoimaresursseja ovat erityisesti *NEET*-nuoret. Myös vammaiset henkilöt ovat keskeinen alityöllistetty ryhmä. Kohtuullinen mukautus on välttämätöntä heidän työllistämisekseen. Unkarissa vammaisten työllisyysaste on noussut erittäin nopeasti. Ulkomaalaisen työvoiman osuus on Unkarissa EU:n 3. alhaisin. Unkari on asettanut maahanmuutolle tiukkoja kiintiöitä pitääkseen tilanteen hallittuna.

**Euroopan komission työllisyysosaston pääjohtaja Mario Nava** totesi, että EU:n työmarkkinat ovat talouskasvun ja resilienssin perusta. EU:n työllisyysasteet ovat tällä hetkellä hyvällä tolalla. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin huomattavia eroja. Navan mukaan on tärkeää löytää keinoja niihin haasteisiin vastaamiseksi, joita Draghin raportti ja Ursula von der Leyenin poliittiset suuntaviivat identifioivat. Näitä ovat erityisesti väestöhaasteet, innovaatiokuilu, osaamiskuilu ja palvelupula. Koulutus, kaiken työikäisen väestön aktivoiminen ja terveys tarjoavat ratkaisuja. **Seuraava komissio tulee työskentelemään erittäin laajalla rintamalla työllisyyden ja työolojen parantamiseksi**. Komissiolle on tärkeää toimia ja olla koherentti kaikilla politiikan eri osa-alueilla. Joulukuussa hyväksyttävät neuvoston päätelmät työvoimahaasteista ovat tervetulleet ja vaikuttavat osaltaan komission tuleviin ratkaisuihin.

**Johtaja Claire Harasty ILO:n Keski- ja Itä-Euroopan toimistosta** piti suurena paradoksina sitä, että maailmassa vallitsee työvoimapula, kun 402 miljoonaa ihmistä on työvoiman ulkopuolella. Miesten ja naisten työllisyysasteessa on keskimäärin 25,7 %:n ero. Tilanteen juurisyinä hän piti työvoiman alikäyttöä, työmarkkinamuutosta, osaamisen kohdaantohaasteita, huonoja työoloja sekä liikkuvuutta. Työvoimaresursseina hän piti naisia, vammaisia, NEETeja sekä pitkäaikaistyöttömiä. Ratkaisuina hän piti työolojen kehittämistä, asianmukaista palkkausta, työehtosopimuksia, maahanmuuttoa, erilaisia työmarkkinaintegraatioon tähtääviä erityistoimia, työehtosopimuksia, koulutus- ja harjoitteluinvestointeja sekä sosiaalista vuoropuhelua.

Työllisyyskomitean puheenjohtaja Emiliano Rustichelli huomautti, ettei ole olemassa yhtä mallia ratkaisemaan työvoimapulan haasteita, eikä edes yhtä arviointimallia. Työllisyyskomitea haluaa tukea jäsenvaltioita parempien keinojen etsimisessä.

Sosiaalisen suojelun komitean puheenjohtaja Rute Guerra kantoi huolta keinoälyn eriarvoisuutta mahdollisesti lisäävistä vaikutuksista sekä mielenterveyshaasteista. Vähimmäistulo, sosiaalipalvelut, varhaiskasvatus ja mielenterveyttä tukevat toimenpiteet ovat hänen mukaansa keskeisiä.

EUROFOUNDin johtaja Ivailo Kalfin oli yhtä mieltä aikaisempien puhujien kanssa.

**Jäsenvaltiot korostivat** puheenvuoroissaan elinikäistä oppimista ja (digi)koulutusta, etätöitä, joustavia työ(aika)järjestelyjä, työelämän ja työpaikkojen korkealaatuisuutta, (korvamerkittyjä) vanhempainvapaita, lastenhoitojärjestelyjä, oppisopimusjärjestelyjä, erityisryhmille suunnattuja erityistoimia ja -tukia, yhdenvertaisuutta, digivälineitä, osaamiskohdaantoa, sosiaaliturvaetuuksien (työttömyysturva, eläkkeet) myöntämis- ja karttumissääntöjen hienosäätöä, verotusta, työnantajien vastuullistamista, aktivoimistoimenpiteitä, asianmukaista palvelurakennetta sekä työntekijöiden oikeuksien ehdotonta noudattamista kaikissa olosuhteissa keinoina työllisyyden parantamiseksi. Samalla pidettiin **tärkeänä, että kaikissa työskentelytilanteissa noudatetaan EU:n työsuojelulainsäädäntöä**. Euroopan työviranomaisella (ELA) korostettiin olevan tärkeä rooli tässä suhteessa.

Ikääntyviä eli kokeneita työntekijöitä, naisia, (neet-)nuoria, terveyshaasteisia ja paljon sairastelevia, vähimmäistulolla eläviä, ukrainalaisia, pitkäaikaistyöttömiä, alhaisen koulutustason omaavia, vammaisia, maahanmuuttajia sekä seksuaalivähemmistöjä jäsenvaltiot pitivät keskeisimpinä, alityöllistettyinä työvoimaresursseina. Samalla muistutettiin, että kunkin jäsenvaltion, alueen ja paikkakunnan tilanteet ja muuttujat ovat omanlaisensa. Lisäksi korostettiin, että **työllistymisen syitä ja esteitä on tärkeää tutkia lisää ja syvällisemmin**.

Useat maat korostivat EU-rahoituksen merkitystä työllisyystilanteensa parantamiseksi. EU:n talouspoliittiselta ohjausjaksolta ja EU-lainsäädännöltä toivottiin nykyistä enemmän tukea. Samoin korostettiin, että työllistämiseen löytyy realistisimmin keinoja yhteistyössä (PK-)työnantajien, työmarkkinajärjestöjen, kansalaisyhteiskunnan ja muiden sidosryhmien kanssa. Tekoälyn arveltiin johtavan yhtä aikaa sekä tiettyjen työtehtävien menettämiseen että tuottavuuden nousuun. Jäsenvaltioilla oli **korkeita ennakko-odotuksia neuvoston joulukuisten työvoimapäätelmien suhteen**.

**Osastopäällikkö Anna Cantell-Forsbom** nosti Suomen puheenvuorossa esiin **pyrkimykset alityöllistettyjen työvoimaresurssien parempaan hyödyntämiseen**. Näitä ovat erityisesti ikääntyneet sekä nuoret. Jatkuva oppiminen on keskeinen keino työllisyyden tukemiseksi. Osastopäällikkö kertoi myös ikäihmisten kansallisesta työllistämisohjelmasta sekä nuorille suunnatusta Yhden pysäkin palvelupisteistä. Hän kertoi työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta sekä perheen perustamista tukevista toimista sekä työelämän laadun kehittämisestä ja työvoiman moninaisuuden tärkeydestä.

Euroopan työntekijäjärjestöjen kattojärjestön ETUCin edustaja Ignacio Doreste Hernández korosti puheenvuorossaan, että työvoimatoimistoilla on ja tulee olla keskeinen rooli työvoimapolitiikan haasteisiin vastattaessa. Hän kertoi ETUCin odottavan paljon Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin tulevalta toimintaohjelmalta. Myös työvoiman liikkuvuus on keskeistä.

Johtaja Maxime Cerutti eurooppalaisten yrittäjäjärjestöjen kattojärjestöstä EuroBusineksesta korosti avointa ja rakentavaa yhteistyötä väylänä eteenpäin. Hän korosti, ettei nyt tarvita uutta lainsäädäntöä ja että olisi tärkeää rahoittaa Euroopan sosiaalirahastosta nykyisin työnantajien maksuvastuulla olevia työelämäkehittämisasioita.

Pienten ja keskisuurten yritysten eurooppalaisen kattojärjestön SMEUNITEDin johtaja Valentina Guerra korosti puheenvuorossaan elämänkaariajattelun ja työllistettävyyden merkitystä ja julkisten palveluiden etujärjestön SGI EUROPE:n edustaja Guillaume Afellat tuottavuuden ja osallisuuden välistä suhdetta sekä pitkäaikaishoitoa, sosiaalihuoltoa ja lastenhoitoa sosiaalisina investointeina

Komission Mario Nava totesi lopuksi, että **kaikkien työvoimaresurssien aktivointi on yhteinen tavoitteemme ja että veroratkaisuilla on suuri merkitys** tässä suhteessa. Lisäksi hän korosti työperäistä, kaikilta osin olemassa olevia sääntöjä kunnioittavaa maahanmuuttoa, eurooppalaisen ohjausjakson tiivistämistä sekä osaamisen kehittämistä vastaamaan työelämän uusia trendejä kuten tekoälyä ja oikeutta olla saavuttamattomissa tärkeinä, kaikkia yhdistävinä ratkaisuinä.

Unkarin valtiosihteeri Attila Fülöp veti keskustelut yhteen todeten, että **työvoimahaasteet ovat tosiasia kaikissa jäsenvaltioissa**. Niiden syyt, ilmenemismuodot ja luonne kuitenkin eroavat oleellisesti maasta ja alueelta toiseen. Osaamisen kehittäminen, elinikäinen oppiminen ja palkkapolitiikka ovat silti kaikissa olosuhteissa tärkeitä. Parhaillaan neuvoston sosiaalityöryhmässä neuvoteltavat, joulukuun sosiaali- ja työllisyysneuvostossa hyväksyttäväksi tarkoitetut neuvoston päätelmät linjaavat jäsenvaltioiden yhteisiä näkökantoja näihin haasteisiin.

### ***Vammaisten ja työkykymuuttuvaisten henkilöiden sosiaalinen osallisuus***

Unkarin valtiosihteeri Attila Fülöp muistutti, että **vammaisten osallisuuden edistäminen on maan puheenjohtajuuskauden keskeinen prioriteetti**. Vammaiset ovat alityöllistetty työvoimaresurssi. Lisätoimenpiteitä tarvitaan tilanteen muuttamiseksi. Lähtökohdana tulee olla vammaisten henkilöiden ihmisarvon täysi kunnioittaminen. EU-tasolta Fülöp toivoo ennen kaikkea voimakasta tukea tarvittavien kohtuullisten mukautusten tekemiseen. EU-lainsäädäntö asettaa jo nykyisin vaatimuksia esteettömyydelle ja yhdenvertaiselle pääsille työpaikoille. Komission tiedonanto ohjaa työpaikkojen mukauttamista ja esteiden poistamista asianmukaisesti. Puheenjohtajamaa toivoi jäsenvaltioiden nostavan puheenvuoroissaan esiin haasteitaan sekä esimerkkejään onnistumisista koskien kohtuullista mukauttamista sekä ehdotuksiaan asian ymmärtämisen, lainsäädännön tai toimeenpanon parantamiseksi.

**Komission työllisyysosaston pääjohtaja Mario Nava piti tervetulleina parhaillaan neuvoston sosiaalityöryhmässä neuvoteltavia päätelmiä vammaisten työllistämisestä.** Hän korosti, vammaisten henkilöiden työllisyysaste on muita väestöryhmiä alhaisempi työllisyysastetta ja köyhyysaste korkeampi. Hän piti vammaisille tarjottavia osa-aikatyömahdollisuuksia erittäin tärkeinä kuten myös oikeanlaisen koulutuksen turvaamista. Työ on vammaisille - kuten kaikille muillekin yhteiskunnan jäsenille - osallisuuden, toimeentulon ja ihmisarvoisen elämän ydin. Navan mukaan on aika murtaa vammaisten työllisyyteen liittyvät stigmaat ja stereotyytiat. Mukauttamisen osalta hän totesi siihen liittyvien kustannusten olevan huomattavasti yleisesti luultua alhaisempia. Komissio tuottaa tähän liittyen olemassa oleville hyvälle käytänteille perustuvat helppokäyttöiset ohjeet ja työkalupakin yhdessä vammaisforumin, työvoimatoimistoverkoston, työnantajien, CEDEFOPin ja EU-OSHAn kanssa.

**Johtaja Michael Collins EU:n talous- ja sosiaalikomiteasta** esitteli vammaisten henkilöiden työllisyyttä käsittelevää raporttiaan. Hän totesi lähtökohdaksi YK:n vammaisyleissopimuksen sekä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 17. Hän oli huolissaan siitä, että **kaikissa jäsenvaltioissa vammaisten työllisyysaste on muuta väestöä alhaisempi ja köyhyysaste muuta väestöä korkeampi**. Vammaisten naisten asema on erityisen haasteellinen. Hän korosti, että vammaiset edustavat merkittävää työvoimapotentiaalia ja että tulee rakentaa siltä heidän saattamiseksi avoimille työmarkkinoille YK:n vammaisyleissopimuksen hengessä. Tähän on syytä käyttää valtion tur-

vaamaa rahoitusta, jos ja kun tarpeen. Häinkin muistutti, että EU-oikeus edellyttää työhön pääsyn asianmukaista turvaamista kaikille työntekijöille ja piti valitettavana, että kaikki työnantajat eivät tätä tiedosta ja luulevat mukauttamiskustannuksia todellista korkeammiksi. Työvoimatoimistoilla voisi olla nykyistä keskeisempi rooli asian edistämiseksi. Myös teknologinen kehitys, perustuessaan kaikkien osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen, voi tukea vammaisten työllistymistä.

Työllisyyskomitean puheenjohtaja Emilio Rustichelli korosti vammaisten olevan tärkeä työvoimaresurssi, jonka työllistymisen suhteen mukautukset ovat keskeisiä.

Sosiaalisen suojelun komitean puheenjohtaja Rute Guerra korosti vammaisten henkilöiden työllistämisen yhteyttä eurooppalaiseen kilpailukykyyn, Hän piti tärkeänä heidän erityistarpeidensa huomioimista.

**Jäsenvaltiot** korostivat puheenvuoroissaan asianmukaista kuntoutusta, mukautuksia, koulutusta, etätyötä, itsenäistä asumista, omaisten sitouttamista, työterveydenhuoltoa, erilaisia verokannustimia, yleissitovia työehtosopimuksia, lainsäädännöllä vammaisille turvattuja erityistyöpaikkoja sekä työnantajille maksettavia työllistämistukia keinoina vammaisten henkilöiden työllisyyden parantamiseksi.

**Laajaa sidosryhmäyhteistyötä** kattaen työvoimahallinnon ja -viranomaiset, työmarkkinajärjestöt ja kansalaisjärjestöt pidettiin välttämättömänä.

**Työnantajia pidettiin avaintoimijoina;** P&K-yritykset mainittiin erityisen tärkeiksi. Usea maa korosti, että työnantajat usein yliarvioivat vammaisten työllistämisen ja kohtuullisen mukautuksen kustannuksia. Vammaisten arvioitiin tarvitsevan myös omia korvamerkittyjä työpaikkoja siltana avoimille työmarkkinoille. Yhdenvertaisuuden ja perusoikeuksien kunnioittaminen sekä YK:n vammaisyleissopimus mainittiin kaiken perustaksi.

Haasteena pidettiin ajankohtaisen tiedon ja datan puutteita. Jotkut pitivät (EU-)rahoitusta välttämättömänä vammaisten tilanteen parantamiseksi. Myös vammaisten EU-liikkuvuuden turvaaminen nostettiin esiin ratkaisuna kuten myös yhdenvertaisuusdirektiivin hyväksyminen esteettömyysdirektiivin jatkona. **Neuvoteltavana olevia neuvoston päätelmien hyväksymistä odotettiin** innostuneina kuten myös sosiaalisten oikeuksien pilarin päivittämistä. Usea maa piti tärkeänä, että vammaisten tilannetta edistetään kansallisin strategioin.

**Sosiaali- ja terveysministeriön osastopäällikkö Anna Cantell-Forsbom** korosti Suomen puheenvuorossa **yhdenvertaisuutta, syrjimättömyyttä ja osallisuutta Suomen vammaispolitiikan perusperiaatteina.** Hän nosti esiin, että YK:n vammaisyleissopimus, sen perusteella laadittava kansallinen toimintaohjelma sekä EU:n vammaisstrategia ovat keskeisiä välineitä Suomen vammaispolitiikassa. Hän toi esiin, että kohtuullinen mukautus on sisällytetty Suomessa yhdenvertaisuuslakiin. Mukauttamissääntöjä päivitettiin 2023 YK-sopimuksen ja kansallisen tulkintakäytännön perusteella siten, että vammaisten henkilöiden tarpeet ovat ensisijaisia asiaa määriteltäessä.

Mario Nava reagoi käytyyn keskusteluun toteamalla, että 2.12.2024 hyväksyttävät aihetta käsittelevät neuvoston päätelmät ovat tärkeä askel eteenpäin. YK:n vammaisyleissopimus pyrkii turvaamaan vammaisten osallisuutta, oikeuksia ja mahdollisuuksia. Silti vammaisten työllisyysaste ja tuottavuus ovat huomattavasti muuta väestöä alhaisemmalla tasolla. Navan mukaan vammaisten tilannetta voidaan helpottaa ja parantaa asuntopolitiikalla ja tekoälyllä.

Attila Fülöp veti keskusteluun yhteen toteamalla, että on tärkeää turvata rahoitusresurssit vammaisten työllisyyden parantamiseksi ottaen huomioon työnantajien tarpeet. Strategisena tavoitteena tulee olla vammaisten työllistyminen avoimille työmarkkinoille, minkä suhteen esteettömyyden turvaaminen on a ja o. Jäsenvaltioissa on toimeenpantu useita erilaisia aloitteita, joilla on kyetty tukemaan vammaisten työllisyyttä. EU voi tukea näiden hyvien käytänteiden kehittämiseksi edelleen. Neuvoston sosiaalityöryhmässä neuvotellaan parhaillaan aiheeseen liittyviä päätelmiä, joilla asiaa pyritään viemään eteenpäin. Ne hyväksyttäneen TSTK-neuvoston kokouksessa 2.12.2024.

Suomen edustajat

Osastopäällikkö Anna Cantell-Forsbom (STM)

Antero Kiviniemi EUE

Ville Korhonen STM

Minna Ylikännö TEM

Asiakirjat

Puheenjohtajamaan 2 keskusteluasiakirjaa keskustelluista teemoista

**Liitteet**      Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

**Viite**          Napsauta tähän ja kirjoita viite